

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406031556>

Author(s): Lehtonen, Mikko
Title: Kulttuurivallankumous
Main work: Laulujen lumossa : kirjallisuudentutkijoiden ja kirjailijoiden
seireenilauluja professori Yrjö Varpiolle hänen 60-vuotispäivänään
7.11.1999
Editor(s): Hosiaisluomo, Yrjö
Year: 1999
Pages: 201-211
ISBN: 951-44-5591-6
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Literature studies
Item Type: Article in Compiled Work
Language: fi
URN: URN:NBN:fi:uta-201406031556

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Kulttuurivallankumous

Mikko Lehtonen

Aave kummittelee Euroopassa, kulttuurin aave. Talouden, politiikan, moraalin ja kulttuurin väliset raja-aidat ovat murene-massa – tai ainakin niiden sijainnista käydään kiivaita neuvot-teluja. Tämän seurauksena kysymys merkityksistä on kaikissa inhimillisen toiminnan sfääreissä entistä keskeisemmällä sijal-la. Julkisen ja yksityisen, poliittisen ja henkilökohtaisen väliset erot ovat jossain määrin kaventuneet. Ainakin nämä alueet ovat alkaneet sekoittua uudella tavalla toisiinsa.

Yhteiskunnan kulturalisoituminen, kulttuurin subjektivoituminen

Kulttuurissa tämä julkisen ja yksityisen erojen kaventuminen näkyy siirtymänä kohti henkilökohtaista, subjektiivista, tunnus-tuksellista. Se ilmenee esimerkiksi journalismin henkilökohtais-tumisessa, elämäntapalehtien esiinmarssissa sekä omaelämäker-rallisen ja tunnustuksellisen kirjallisuuden kukoistuksessa. Yh-teiskunnan kulturalisoitumiseen ja kulttuurin subjektivoitumi-seen on vähintään kolme syytä:

Ensimmäinen on feminismiin vaikutus. Eikö juuri feministinen liike ensi kertaa kolmisenkymmentä vuotta sitten singonnut ilmoille tunnuksen, jonka mukaan ”henkilökohtainen on poliittista”? Joistakin 1960-luvun poliittisesti orientoituneista feministeistä saattaisi tuntua oudolta ja yllättävältä, että 1990-luvulla slogania ei ole luettu niin päin, että poliittinen tunkeutuu henkilökohtaiseen, mikä kaiketi oli tunnuksen alkuperäinen painotus, vaan niin päin, että henkilökohtainen suorastaan korvaa poliittisen.

Toinen kulturalisoitumisen syy on median kasvava rooli elämässämme. Me tiedämme enemmän kuin ennen toisten elämästä – tai kuvittelemme tietävämmme. Monicagaten myötä olemme saaneet tutustua maailman vaikutusvaltaisimman poliitikon sukupuolielämän yksityiskohtiin. Saatoimme seurata prinsessa Dianan viimeistä kesää ja tämän romanssin etenemistä Dodi al Fayedin kanssa päivä päivältä niin läheisesti, että tuskin tiedämme läheisten ystäviemmekään sydämenasioista sitä, minkä tiesimme Dianan sisimmistä ailahteluista noina aikoina. Mitä siitä, jos suku- ja perheyhteytemme rapistuvat, onhan meillä ystävinä nuo julkkikset, Nykäs-Matit ja kumppanit, joita voimme palvoa ja idealisoida, mutta myös halveksia ja vetää lokaan tavalla, jolla emme välttämättä suhtautuisi elämässämme lihallisesti läsnä oleviin kanssaihmiisiin. Isoveli kylä valvoo meitä edelleen, mutta myös me valvomme isoaveljeä ja voimme olla osaltamme päättämässä siitä, mitä tästä on ajateltava. Valta, kuuluisuus tai asema eivät enää suojaa kantajiin, kuten Martti ja Eeva Ahtisaari ovat saaneet linnavuosiin kokea nahoissaan.

Yhteiskunnan kulttuuristumiseen ja kulttuurin subjektivoitumiseen meitä on viemässä – *kolmanneksi* – vielä se, mistä käytetään tiivistetysti nimitystä postmoderni. Myös suurten yhteisten kertomusten rapistuminen sysää meitä kohti subjektivistia maailmaa. Mitä kaikkea suuret kertomukset olivatkaan tai ovatkaan, ne olivat tai ovat keskeisesti yhteisiä kertomuk-

sia. Ja jos nämä yhteiset kertomukset katoavat, jäljelle jää joukko minuja, ei meitä.

Jotkut sanovatkin, että aikanamme niin muodikas identiteettipoliitiikka tekee mahdottomaksi ”meidän” olemassaolon, koska kukaan ei voi enää puhua kenenkään toisen puolesta. Samaiset tahot huomauttavat, että tuloksena tästä kaikesta ei ole luvattua aitoa pluralismia, jossa erilaiset ”me”-äännet käyvät dialogiin toistensa kanssa, vaan keskustelu korvautuu tuhansilla yksilöllisillä äänillä, jotka hokevat omiaan.

Kulttuurivallankumouksen mittasuhteet

Yhdessä tärkeässä mielessä kulttuurin keskeisyydessä ei ole tietenkään mitään uutta. Ihmisethän eivät ole sen suuremmassa määrin ”kulttuurisia” kuin ”luonnollisiakaan” olentoja. Emme kuulu ensisijaisesti kulttuuriin tai luontoon, vaan molempiin. Voimme ajatella olevamme *luonnostamme kulttuurisia olentoja*. (Ks. Lehtonen 1998, 21–23.) 1900-luvun toisella puoliskolla kulttuurista ja merkityksistä on kuitenkin tullut vielä aiempaa keskeisempiä ihmisten yhteisessä elämässä: kaikinainen kulttuuriin liittyvä on kokenut ennennäkemättömän laajenemisen ja kulttuuri on nykyisin keskeisessä asemassa kaikilla inhimillisen elämän alueilla.

1900-luvun toisella puoliskolla olemme todella saaneet kokea kulttuurivallankumouksen. Kulttuurin tuottamiseen, jakeluun ja vaihtoon liittyvät keinot ovat nopeasti laajentuneet uusien mediateknologioiden ja informaatiovallankumouksen myötä. Suurempi osa maailman inhimillisistä, materiaalisista ja teknisistä voimavaroista kuin koskaan käytetään kulttuuriseen toimintaan. Samaan aikaan kulttuuriteollisuudesta on tullut keskeinen teollisuudenala. Esimerkiksi Suomessa joukkoviestintäteollisuus on suurimpien suomalaisten teollisuudenhaarojen joukossa viidennellä sijalla yhdessä kemianteollisuuden kanssa – edellään vain kone- ja metalliteollisuus, metsäteolli-

suus ja elintarviketeollisuus. Päälle päätteeksi kulttuuriset aspektit näyttävät kasvavaa osaa muillakin teollisuudenaloilla. Käyttöarvon ohella näyttöarvolla on yhä suurempi merkitys tuotteiden tuotannossa ja kulutuksessa. Syyttä ei puhuta yhteiskunnan läpiestetoitumisesta.

Mutta olennaista on myös kulturalisoitumisen laajuus. Siinä missä aiemmat kulttuurivallankumoukset – vaikkapa Italian renessanssi – koskettivat vain pientä eliittiä yhdellä maapallon kolkalla, käynnissä oleva kulttuurivallankumous on paitsi globaali myös demokraattinen ja populaari. Historioija Eric Hobsbawm tiivistää tämän vallankumouksen 1900-luvun historiassaan, jonka otsikkona on sattuvasti *Äärimmäisyyksien aika*. Siinä hän huomauttaa, että 1990-luvulla elettiin maailmassa, joka ”pystyi tuomaan päivittäin ja tunneittain enemmän tietoa ja viihdettä jokaiseen kotiin kuin konsanaan oli ollut tarjolla kuninkaallisille vuonna 1914” (Hobsbawm 1999, 28).

Kyse ei ole kuitenkaan vain määrällisistä muutoksista. Uusi digitaalinen viestintä ei vain laajenna sosiaalisia siteitä ajassa ja tilassa, vaan myös syventää globaalia keskinäistä riippuvuutta saattamalla ihmiset jatkuvaan ja tiiviiseen kanssakäymiseen toistensa kanssa päättymättömässä nyt-hetkessä, missä olinpaikallamme ei ole enää ratkaisevaa merkitystä. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että elämämme olisi muuttunut puhtaasti virtuaaliseksi eikä meillä enää olisi sosiaalista elämää – ettemme siis sijaitisi joissakin ajan ja paikan konteksteissa. Mutta nämä ajallisuudet ja paikallisuudet kyllä muuttavat muotoaan, eikä paikallisella enää ole itsenäistä identiteettiä riippumatta siitä, missä suhteessa se on globaaliin.

Globaali ja paikallinen

Yksi tämän ajan ja tilan tiivistymisen seuraus on tendenssi kohti kulttuurista homogenisoitumista, siis sitä, että maailmasta tuli si ikään kuin yksi paikka paitsi ajallisesti ja avaruudellisesti myös

kulttuurisesti. Kyse on kuitenkin vain tendenssistä. Globaalin kulttuurivallankumouksen seuraukset eivät ole niin yhtenäisiä tai ennustettavia kuin jotkut planeetan homogenisoitumisesta puhuvat ovat ennakoineet. Globalisoituminen tapahtuu epätaisisesti eri puolilla maailmaa. Sitä paitsi myös globaali kulttuuri edellyttää eroa ja myös tuottaa eroja – silloinkin, kun se tuottaa eroista tavaroita maailmanmarkkinoita varten, kuten maailmanmusiikin tai etnisten keittiöiden kohdalla tapahtuu.

Globalisoituminen on siis kulttuurin hallitseva tendenssi, mutta siihen liittyy globaalin, kansallisen ja paikallisen vuorovaikutus. Kansallisille yhtenäiskulttuureille globalisaatio ei kuitenkaan merkitse hyviä uutisia. Globalisoituminen näyttää näet merkitsevän kansallisvaltioiden taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen merkityksen suhteellista heikkenemistä. Se hajottaa perinteisiä kansallisia julkisuuksia ja pilkkoo yleisöjä. Paikallinen ja kansainvälinen, lokaali ja globaali (jotka yhdessä muodostavat ”glokaalin”) alkavat ottaa kansallisen paikkaa.

Tältä kannalta kulttuurivallankumous ei merkitse vain sitä, että me Suomessa voimme ostaa paikallisesta levykaupasta tai verkosta uutta malilaista musiikkia tai että hämäläisetkin opettelevat syömään thairuokaa. Kansallista kulttuuria murennetaan myös alhaalta, paikalliselta tasolta. Myös Suomessa näyttää olevan meneillään paikallisen renessanssi, johon eivät kuulu vain murteiden esiinmarssi pohojanmaankielisestä *Isoon taloon Ankasta* savoksi kirjoitettuun *Hustleriin* ”nussakoine nuuraineen”, vaan myös esimerkiksi tuhannet ja taas tuhannet paikallishistoriat, joita viimeisen kymmenen vuoden aikana on julkaistu (ja joista ks. Knuutila 1998).

Yksilöt ja yhteisöt

Mutta vähintään yhtä tärkeää on se, että yksilöiden ja yhteisöjen suhteet ovat muuttuneet ja muuttuvat nopeasti. Eric Hobsbawm huomauttaa *Äärimmäisyyden ajassa*, että paras tapa tar-

kastella vuosisatamme kulttuurisia muutoksia on tutkailla perheessä ja kotitalouksissa tapahtuneita muutoksia. Hobsbawmin mukaan ihmiskunnan historiassa olivat pitkään vallitsevina avioliitto ja siihen liittyvä puolison ensisijaisuus sukupuolikumppanina, aviomiesten ylemmyys aviovaimoihin nähden eli patriarkaatti, vanhempien ylemmyys lapsiin nähden samoin kuin vanhempien sukupolvien ylemmyys suhteessa nuorempiin polviin. 1900-luvun toisella puoliskolla nämä vanhat sukupolten ja sukupolvien väliset suhteet ovat länsimaissa muuttuneet kiihdyvällä vauhdilla.

Esimerkiksi Englannissa tilastoitiin Hobsbawmin mukaan 1938 yksi avioero jokaista 58 solmittua avioliittoa kohden, mutta 1980-luvun puolivälissä avioeroja oli yksi jokaista 2,2 solmittua liittoa kohden. Samaan aikaan yksin elävien ihmisten määrä kasvoi räjähdysmäisesti. Kun vuosisadan alun Isossa-Britanniassa vain kuutisen prosenttia kaikista kotitalouksista oli yhden hengen talouksia, vuonna 1995 sinkkotaloudet muodostivat jo yli neljänneksen talouksista. Useissa suurkaupungeissa miltei puolet kotitalouksista oli sinkkotalouksia. (Tällaiseksi tilanne oli muodostunut tammikuussa 1999 myös Helsingissä.) Tämän käänöpuolena perinteinen ydinperhe – äiti, isä ja lapset – rapautui. Yhdysvalloissa ydinperheitä oli kotitalouksista vuonna 1980 enää 29 prosenttia ja Ruotsissa 25 prosenttia. Joka toisen Ruotsissa 1980-luvun puolivälissä syntyneen lapsen äiti oli naimaton.

Nämä muutokset puolestaan ovat yhteydessä sukupuolista käyttäytymistä koskevista säännöissä tapahtuneisiin draamatisiin muutoksiin. Homoseksuaalisuus oli kriminalisoitu Suomessa ja monissa muissakin maissa vielä 1960-luvulla. Samalla vuosikymmenellä syntyivät kuitenkin ensimmäiset näkyvät homojen alakulttuurit San Franciscossa ja New Yorkin Greenwich Villagessa. Avioero laillistui paavinvallan luvatussa maassa Italiassa 1970. Myös ehkäisyvälineet ja syntyvyyden säännötelyä koskeva tiedotus laillistettiin Italiassa 1971 ja abortista tuli siellä laillinen 1978. Kaikki tämä merkitsi Italiassa ja länsi-

maissa ylipäättään sitä, että aiemmin kielletystä tuli paitsi sallittua myös normaalia.

Näitä 1900-luvun jälkikäteen ajatellen varsin nopeita ja syvältä kouraisseita kulttuurisia muutoksia voi kuvata yksilön voitoksi yhteiskunnasta. Ne menneisyyden siteet, joilla ihmiset oli kiinnitetty yhteisöihinsä, ovat höltyneet ja joissakin tapauksissa murtuneet kokonaan. Voimallisimmin muutokset ovat kolhineet nimenomaan perinteisiä yhteisöjä – perheitä, kirkkoja ja sen sellaisia. Vanhan moraalisen sanaston oikeuksineen ja velvolluuksineen, keskinäisine sitoumuksineen, synteineen ja hyveineen, uhrautumisineen, omatuntoineen tai palkkioineen ja rangaistuksineen on korvannut halun ja tyydytyksen kieli, yksilöiden kieli. Vanhat suuret kertomukset ovat näivettyneet. Perinteiset arvojärjestelmät samoin kuin inhimillistä käyttäytymistä säädelleet konventiot ovat rapautuneet.

Nimenomaan *medioituminen* – havainto- ja kokemusmaailmamme kasvava mediavälitteisyys – on tuonut tämän kulttuurivallankumouksen kaikkialle. Yksikään paikallinen kulttuuri tai yhteisö ei ole enää suojassa kulttuurivallankumoukselta. Kuten Hobsbawmin esimerkki palatseista ja mökeistä kertoo, saamme päivittäin lukemattomia viestejä toisista ihmisistä, toisista maailmoista, toisista ajattelu- ja kokemistavoista kuin omamme. Kulttuurivallankumous toteutuu lopulta myös ja ehkä ennen muuta tällä arjen mikrotasolla, missä erilaiset tekstit ja kuvat tunkeutuvat sosiaalisen elämämme pienimpiinkin huokosiin.

Näitä muutoksia voi puolestaan eritellä ihmistieteiden viime vuosien aiheellisestikin keskustelluimman käsitteen eli 'identiteetin' kautta. Globaalit ja paikalliset muutokset, kulttuurin merkityksen kasvu, vaikuttavat myös siihen, keitä me olemme ja keinä itseämme pidämme. Kulttuuri on entistä keskeisempi itse kunkin minuuden rakentumisessa. Tässä mielessä yhteiskunnan ja psyyken, sosiologian ja psykologian välille on entistä vaikeampi piirtää rajalinjaa. Nimenomaan kulttuuri purkaa sosiologisen ja psykologisen eroa.

Kulttuurivallankumous ja ihmistieteet

Tähän asti olen käsitellyt kulttuurivallankumousta globaalilla, paikallisella ja subjektien tasolla. Lopuksi tarkastelen kulttuurisen käänteен ihmistieteille asettamia haasteita. Sekä yhteiskunta- että humanistisissa tieteissä kulttuurille annetaan nykyään huomattavasti suurempi paino kuin joskus aiemmin ja sitä käytetään selittäjänä aiempaa laajemmin – olkoonkin, että kehitys on tässäkin epätasaista ja myös vastareaktioita esiintyy. Ilmestyi Suomessa muutama vuosi sitten sosiologian johdatuskirja, jonka hakemistossa ei ole sanaa merkitys.

Yhtä kaikki, kuuluu ihmistieteiden kielellistä käännettä on seurannut *kulttuurinen käänne*. Ihmistieteissäkin on siis käynnissä oma kulttuurivallankumouksensa. Itse asiassa kulttuurinen käänne on paljolti kielellisen käänteен seurausta. Kulttuurin keskeisyyden korostaminen on pitkälle velkaa sille kielellisen käänteен keskeiselle havainnolle, että todellisuus itsessään ei merkitse, vaan se on pantava merkitsemään. Tämä merkityksellistäminen tapahtuu kulttuurissa. Kulttuuri puolestaan on niiden erilaisten luokittelujärjestelmien ja diskursiivisten muodostumien summa, joista kielessä ammennetaan, jotta todellisuudelle annettaisiin merkityksiä.

Kulttuurinen käänne laajentaa kielen perustavuutta koskevat ajatukset koko sosiaaliseen elämään. Se sanoo, että koska taloudelliset ja sosiaaliset prosessit ovat riippuvaisia merkityksistä ja koska niillä on vaikutuksia elämäntapoihimme ja identiteetteihimme, myös taloutta ja sosiaalista on yritettävä ymmärtää kulttuurisina ja diskursiivisina käytänteinä. Kulttuurin näkeminen perustavaksi ja muita määrittäväksi sosiaalisten suhteiden ja instituutioiden kannalta eroaa siitä, kuinka näitä on tarkasteltu mainstream-yhteiskuntatieteissä. Näin kulttuurinen käänne merkitsee muutoksia paitsi humanistisessa tutkimuksessa myös yhteiskuntatieteellisellä kentällä. Kulttuuria ei sielläkään nähdä enää – ainakaan aina – pelkäksi muulle perustalle rakentuvaa järjestystä koossa pitäväksi arvojen kitiksi, vaan

sitä pidetään konstitutiivisena, perustavana kaikelle sosiaaliselle kanssakäymiselle. Että kulttuurinen käänne merkitsee jotakin uutta, näkyy ehkä parhaiten siinä, että sen myötä nousee esiin uusi, humanistisia ja yhteiskuntatieteitä yhdistävä monitieteinen tutkimusalue, kulttuurintutkimus.

Kulttuurintutkimuksen synty 1950- ja 1960-lukujen taitteessa lankeaa ajallisesti yhteen kulttuurivallankumouksen käynnistymisen kanssa. Alusta alkaen kulttuurintutkimus on käytännön kritiikkiä sitä vallitsevaa oppialajakoa kohtaan, missä kaikuvat moderniteetin sfäärijaot – jakoa yhteiskuntatieteisiin ja humanistisiin tieteisiin, jakoa korkeaa ja populaaria tutkiviin tieteisiin, jakoa faktaa ja fiktiota tutkiviin tieteisiin jne. Kulttuurintutkimus ammentaa kyllä näiltä moderneilta tieteen ja tiedon alueilta, mutta keittää niistä aivan oman liemensä. Humanistisista perinteistä se poimii aineksia mm. verbaalisten ja visuaalisten tekstien tutkimuksesta, kirjallisuudentutkimuksesta, taidehistoriasta, sosiaalishistoriasta ja lingvistiikasta, yhteiskuntatieteistä taas sosiologian interaktionistisista ja kulturalistisista painotuksista, antropologiasta, kriittisestä teoriasta, media- ja viestintätieteistä ja populaarikulttuurin tutkimuksesta. (Ks. Hall 1997.)

Väite kulttuurin keskeisyydestä ei merkitse sitä, että meillä ei olisi muuta kuin kulttuuria tai että Jacques Derrida olisi oikeassa väittäessään, ettei tekstin ulkopuolella ole mitään. Kulttuurintutkimus on ollut muun ohella kritiikkiä erilaisia reduktionismeja kohtaan, joissa inhimillinen todellisuus on pyrittävä palauttamaan milloin mihinkin olemukselliseen substanssiin. Derridan sanoissa kaikuva kulttuuri-idealismi ei olisi muuta kuin uusi reduktionismin muoto. Kulttuurintutkimuksessa ei väitetäkään, että kaikki olisi kulttuuria, vaan että kaikki sosiaaliset käytännöt ovat riippuvaisia merkityksistä ja suhteessa niihin eli että kulttuuri on yksi käytäntöjen konstitutiivisista ehdoista ja että kaikilla inhimillisillä käytänteillä on kulttuurinen ulottuvuutensa. Kulttuurintutkimuksessa ei siis väitetä, että

meillä ei olisi muuta kuin diskursseja, vaan että kaikilla sosiaalisilla käytänteillä on diskursiivinen luonne.

Entä kirjallisuudentutkimus?

Mitä tämä kaikki sitten merkitsee kirjallisuudentutkimuksen kannalta? Kansallisen kulttuurin keskeisyyden murenemisen, korkean ja matalan kulttuurin rajojen sekoittumisen sekä eri medioiden välisten raja-aitojen madaltumisen voi tietenkin nähdä uhkaksi kirjallisuudentutkimuksen oppialan identiteetille ja tavoitteille. Aina on kuitenkin mahdollista lähteä myös tarkastelemaan avoimin silmin kirjallisuuden muuttuvaa ympäristöä ja sisältöä ja pohtimaan sitä, kuinka tutkimus pysyisi muutoksen tasalla.

Varsinkin kotimaisen kirjallisuuden tutkimuksessa tarve pysyä ajan tasalla korostuu. Konteksteille ei ole helppoa kääntää selkäänsä, jos elää itse niiden osana. Kontekstit tunkeutuvat tutkimukseen paitsi nykykirjallisuuden tutkimuksen kasvuna myös uudenlaisena menneisyyden hahmottamisena. Tuoreen suomalaisen kirjallisuuden historian valossa näyttää siltä, että menneeltäkään kirjallisuudelta ei kysytä pelkästään ”kirjallisia” kysymyksiä, vaan kysymyksenasettelu on ”maailmallisempaa” ulottuen aina kysymyksiin kansallisten ja sukupuoli-identiteettien tuottamisesta. Samalla vanha tekijä- ja tekstikeskeisyys vaihtuu konteksti- ja lukijakeskeisyydeksi, korkeakulttuurinen neromyytti tekee tilaa sitä demokraattisemmalle ajatukselle kulttuurista yhteisinä käsityksinä ja elämäntapoina, joihin myös kirjallisuus antaa oman tärkeän panoksensa.

Kulttuurista käännettä on saatellut narratiivinen käänne, jossa on alettu kiinnittää huomiota paitsi inhimillisen kokemuksen kielellisyyteen myös siihen, että kun kokemus puetaan kielelle, se samalla myös sonnustetaan kertomusasuun. Narratiivit kiinnostavat nykyään monia muitakin kuin kirjallisuuden tai viestinnän tutkijoita. Ne ovat yhä keskeisempää tutkimusai-

nesta esimerkiksi sosiaalipsykologiassa, politiikantutkimuksessa tai vaikkapa taloustieteissä. Kiinnostus kirjallisuustieteen piirissä kehiteltyjä tekstintutkimuksen metodeja kohtaan on muiden ihmistieteiden piirissä tänään suurempaa kuin ehkä koskaan aiemmin.

Vanhat raja-aidat siis hämärtyvät paitsi kulttuurissa myös sitä tutkivissa tieteissä. Tällaisessa tilanteessa hedelmällisiä ja uutta luovia saattavat ollakin perinteisten oppialojen väliset eikenenkään-maat, joilla voidaan edetä kysymään, mitä kulttuurissamme ja kulttuurillemme tapahtuu todella. Sitä paitsi usein marginaaliseksi koettu kirjallisuudentutkimus voi näissä oloissa, joissa perinteisen korkeakirjallisuuden ja muun kirjallisen ja audiovisuaalisen kulttuurin suhteet ovat jatkuvassa muutostilassa, osoittautua paradoksaalisesti varsin keskeiseksi alaksi. Dialogissa muiden ihmistieteiden kanssa se tuottaa metodologiaa, jolla on käyttöä muillekin kuin kirjallisuudentutkijoille.

Lähteet

Stuart Hall: ”The Centrality of Culture”. – Kenneth Thompson (ed.): *Media and Cultural Regulation*. London: Sage 1997.

Eric Hobsbawm: *Äärimmäisyyksien aika. Lyhyt 1900-luku (1914-1991)*. Tampere: Vastapaino 1999.

Seppo Knuuttila: ”Paikan synty suomalaisena ilmiönä”. – Pertti Alasuutari ja Petri Ruuska (toim.): *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Vastapaino 1998.

Mikko Lehtonen: *Tutkainta vastaan. Kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen dialogeja*. Helsinki: SKS 1998.